

Tolibjon BABAYEV,
O'zbekiston davlat jahon tillari univversiteti mustaqil tadqiqotchisi
 Tel.: +998 97 751 90 35

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti professori, f.f.d. A.Q.Qodirov taqrizi asosida

DEVELOPMENT OF DIALOGUE WITH THE PEOPLE IN THE SYSTEM OF POLITICAL COMMUNICATIONS

Annotation

This scientific article analyzes the system of communication with the people in Uzbekistan, its formation and features. Based on the theory of political communication, the foundations, principles and tasks of this factor are revealed. Practical implications have been developed based on scientific analysis and theoretical approaches.

Key words: Dialogue with the people, political communication, New Uzbekistan, reforms, democracy, socio-political activities.

РАЗВИТИЕ ДИАЛОГА С НАРОДОМ В СИСТЕМЕ ПОЛИТИЧЕСКИХ КОММУНИКАЦИЙ

Аннотация

В данной научной статье анализируется система общения с народом в Узбекистане, ее формирование и особенности. На основе теории политической коммуникации раскрываются основы, принципы и задачи этого фактора. Практические выводы были разработаны на основе научного анализа и теоретических подходов.

Ключевые слова: Диалог с народом, политическая коммуникация, Новый Узбекистан, реформы, демократия, общественно-политическая деятельность.

SIYOSIY KOMMUNIKATSIYA TIZIMIDA XALQ BILAN MULOQOTNING RIVOJI

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqolada O'zbekistonda xalq bilan muloqot tizimi, uning shakllanishi va o'ziga xos jihatlari tahlil etilgan. Siyosiy kommunikatsiya nazariyasi asosida ushbu omilning asoslari, tamoyil va vazifalari ochib berilgan. Ilmiy tahlil va nazariyo yondashuvlar asosida amaliy xulosalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Xalq bilan muloqot, siyosiy kommunikatsiya, Yangi O'zbekiston, islohotlar, demokratiya, ijtimoiy-siyosiy faollik.

Kirish. Mustaqillik yillarida O'zbekiston o'z oldiga strategik vazifa sifatida qo'ygan kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirish borasida normativ-huquqiy baza hamda institusional asoslar shakllanib bormoqda. Shu o'rinda fuqarolik jamiyati institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, siyosiy partiyalar va ommaviy axborot vositalarining jamiyatimiz ijtimoiy hayotidagi ishtiroki ham kuchaymoqda. Mazkur jarayonda esa 2016 yil 28 dekabrda qabul qilingan "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni bu borada yangi davrni, ta'bir joyiz bo'lsa, ijtimoiy-siyosiy islohotlarning yangi bosqichini boshlab berdi deyishimiz mumkin.

Bu borada fuqarolar murojaatlari tizimini yanada yaxshilash masalasi dolzarb masala sifatida turibdi. Murojaat – bu fuqarolarning davlat xokimiyati organlariga yo'llaydigan huquqiy akti hisoblanadi. Har bir fuqaro xokimiyat tashkilotlariga murojaat qilar ekan (ariza, shikoyat yoki takliflar bilan) u bevosita davlat organlari bilan muloqotga kirishadi.

Jamiyatda fuqarolar murojaatining ahamiyati juda katta. Murojaatlar o'z xususiyatiga ko'ra uchta funksiyani bajaradi. Birinchidan, murojaat, eng avvalo, jamiyatda inson huquqlarini himoya qilish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Ikkinchidan, fuqarolarning murojaati – bu Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlab qo'yilgan har bir shaxsning jamiyat va davlat ishlaridagi bevosita ishtirokini belgilab beruvchi omil hisoblanadi. Uchinchidan, fuqarolar murojaati – bu davlat xokimiyati tomonidan olib borilayotgan siyosatga nisbatan xalqning fikri, muloxazasi hamda jamiyatda "qayta aloqa" tizimining samarali ishlashidir.

Mazkur sohaning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi shiddat bilan o'zgarib borayotgan ijtimoiy-siyosiy, sotsial-iqtisodiy jarayonlarda fuqarolar murojaatini, ularning xohish-istaklarini to'la anglab yetish hamda shunga asosan davlat organlari faoliyatini yo'lga qo'yish imkonini beradi. Xalq murojaatlari bilan ishlash tizimi ham bir nechta tashkiliy-institusional jihatlarni qamrab oladi. Masalan, fuqaro tomonidan bildirilayotgan muammoni bilish, anglab yetish, masalani tahlil qilish, muammo bo'yicha yechim topish va faoliyatni monitoring qilib borish kabi jihatlarni qamrab oladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Agarda masalaning tarixiy ildizlariga nazar tashlaydigan bo'lsak, mamlakatimiz hududida taraqqiy etgan bir qancha saltanatlar ijtimoiy-siyosiy boshqaruvida xalq bilan muloqot va fuqarolarning murojaatlari bilan shug'ullanish tizimlari mavjud bo'lganini kuzatishimiz mumkin. Masalan, Somoniylar davlatida raiyat bilan ishlash va ularni qabul qilish borasida alohida Devon tashkil qilingan bo'lib uning vazifalari xalqning murojaatlarini ijobiy tarzda hal qilish bo'lgan. Amir Temur davlat boshqaruvida ham xalq bilan bevosita aloqa qilishga, ularni qiynayotgan muammolarni bartaraf etishga alohida e'tibor berilgan. "Amr qildimki, har yerda, viloyatu shahar va lashkar o'rdisida kundalik voqealarni yozuvchilarni tayin qilsinlarki, raiyat ahvoli, kayfiyati va xatti-harakati haqida meni xabardor qilsin"[1], deya takidlaydi Sohibqiron Amir Temur. "Dono vazir xar doim o'z mamlakati fuqarolarining bahti, farovonligi haqida qayg'urishi lozim"[2].

Tadqiqot metodologiyasi. Shundan ko'rib turibdiki, aholining murojaatlari bilan ishlash va ularni doimiy ravishda takomillashtirib borish tizimi uzoq tarixga borib taqaladi. Mustaqillik yillarida xalq bilan ishlash va ularni murojaatlarini tahlil qilib borish yangi bosqichga ko'tarildi. Bu borada normativ-huquqiy asoslar yaratildi. Shular jumlasiga, O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni hamda 2016 yilning 28 dekabr kuni qabul qilingan "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonini alohida takidlashimiz lozim.

Mazkur huquqiy asoslarga ko'ra, bugungi kunda mamlakatimizning butun xududida "xalq qabulxonalari" tashkil qilindi. Shuni alohida takidlashimiz lozimki, "...aholining eng dolzarb muammolarini hal etish imkonini beruvchi, davlat hokimiyati va boshqaruvi, xo'jalik boshqaruvi organlari, barcha darajadagi hokimiyatlar bilan fuqarolar o'rtasidagi hamkorlikning samarali mexanizmini"[3] yaratish xalq qabulxonalarining asosiy vazifasiga aynaiishi lozim. Bundan tashqari, davlat xokimiyati organlarining virtual qabulxonalari ham faoliyat olib bormoqda. Mazkur qabulxonalariga kelib tushgan xar bir murojaat o'rganilib, tahlil qilinib boriladi va ijobiy yechimi bo'yicha monitoring ishlari olib boriladi. Bir so'z bilan aytganda, "Xalq dalat organlariga emas, balki davlat organlari xalqimizga xizmat qilishi kerak"[4].

Shuning bilan birga, Respublikamizda xalq murojaatlari bilan ishlashda parlamentning rolini oshirishga alohida urg'u berib kelinmoqda. "Parlament so'rovi", "deputatlik so'rovi", "parlament eshituvi" kabi siyosiy-huquqiy vositalardan foydalanish amaliyoti kengayib bormoqda. Partiyalar va bevosita deputatlik korpusi vakillarining o'z elektorati bilan ishlash tizimi takomillashmoqda.

Mamlakatimizda olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlar va siyosiy modernizatsiya jarayonlariga "elektron hukumat" tizimini joriy qilish amaliyotlari ham kengayib bormoqda. Bunda ayniqsa kichik biznes va tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash, aholini manzilli ijtimoiy himoya bilan ta'minlash va jamiyatda qonun ustuvorligiga erishish omillariga alohida etibor berilmoqda.

Shuni takidlashimiz lozimki, jamiyat bilan davlat o'rtasida, xalq bilan mansabdor shaxslar o'rtasidagi tom ma'nodagi samarali aloqalar tizimini yo'lga qo'yishda fuqarolar murojaatlari bilan ishlash tizimi va xalq qabulxonalarining roli va ahamiyati juda katta. 2017 yilni mamlakatimizda "Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili" deb e'lon qilinishi ham aynan shu maqsadlarlar yo'lida qilingan eng katta qadam bo'lishi shubhasizdir.

Konstitusiyamizning 2-moddasida quyidagi so'zlar bitilgan: "Davlat xalq irodasini ifoda etib, uning manfaatlariga xizmat qiladi. Davlat organlari va mansabdor shaxslar jamiyat va fuqarolar oldida mas'uldirlar"[5]. Darhaqiqat, mamlakatimizning mustaqil yo'li xalq hokimiyatning birdan-bir manbai, kuch-qudrati, ijodkori va yagona bunyodkori ekanini amalda yana bir bor isbotladi.

Lekin yaqin o'tmishda xalq bilan davlat idoralari, oddiy fuqarolar bilan mansabdorlar o'rtasida uzilish paydo bo'lgani, o'zaro ishonchsizlik tomir yoygani hech kimga sir emas. Bu salbiy holat yurtimiz taraqqiyotiga to'g'anoq bo'la boshladi. Shu bois Shavkat Mirziyoyev O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishishi bilan o'zaro masalaga jiddiy e'tibor qaratdi. 2016 yil 28 dekabrda jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash bo'yicha Prezident farmoni qabul qilindi. Ushbu farmonga muvofiq tashkil etilgan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq qabulxonalari va virtual qabulxonasi fuqarolar bilan mutasaddi idoralarni bog'lovchi tizimga aylandi. Bu yo'nalishda keng qamrovli boshqa ko'plab ishlar ham amalga oshirildi. Say-harakatlar kutilgan ijobiy natijalarni berdi. Davrning shiddat bilan ilgariylashi esa mazkur tizim oldiga yangidan yangi vazifalarni qo'yimoqda. Binobarin, bu jabhani ham takomillashtirish zarurati paydo bo'ldi.

Tahlil va natijalar. Davlatimiz rahbari odamlarni murojaat qilishga majbur etayotgan muammolarni mahallaning o'zida bartaraf qilish kerakligini doimo takrorlab keladi. Buning uchun viloyat, tuman va shahar hokimlari bir haftada ikki kunni fuqarolarni qabul qilishga ajratishi, shuningdek, hokimliklarda kunlik qabul yo'lga qo'yilishi belgilandi.

Prezidentimiz har bir hokimning kabineti "xalq qabulxonasi" bo'lishi, murojaatlarni ko'rib, nimalarga e'tibor qilish bo'yicha har bir rahbarning strategiyasi bo'lishi kerakligiga urg'u berib keladi. Aholi to'g'ridan-to'g'ri tunu kun murojaat qilishi uchun hokimlarning virtual qabulxonasi va ijtimoiy tarmoqlarda alohida sahifalarini tashkil etish vazifasi qo'yildi. Doimiy ravishda aholi bilan muloqot tizimi samaradorligini oshirishga qaratilgan ko'plab aniq chora-tadbirlar ham belgilab berilmoqda.

Shu o'rinda jonli muloqotni tashkil etishda siyosiy partiyalar bugun juda katta kuch va imkoniyatlarga ega ekanini qayd etish zarur. Siyosiy partiyalar nafaqat o'z elektorati, balki ko'makka muhtoj barcha fuqarolar manfaatini himoya qilish uchun butun salohiyatini ishga solishi talab etiladi. Bu esa natijada partiyani qo'llab-quvvatlovchilar, dasturiy g'oya va maqsadlariga xayrixohlik bildirayotganlar tobora oshishiga olib keladi. Vaholanki, demokratik qadriyatlar va fuqarolik jamiyati qonuniyatiga ko'ra xalq bilan davlat o'rtasidagi bog'lovchi bo'g'in vazifasini aynan siyosiy partiyalar o'tab berishi zarur[6].

Xulosa va takliflar. Yangi O'zbekiston barpo etishning asosiy mezonini, avvalo, jamiyat va davlat hayotida fuqarolar va boshqaruv institutlarining o'ziga xos birdamligi, barqaror va konstruktiv muloqotga asoslangan fuqarolik jamiyatining barcha xususiyatlarini o'zida mujassam etishi bilan bog'liq. Bunda milliy va tarixiy xususiyatlar, umuminsoniy qadriyatlar hamda fuqarolarning siyosiy ongi va siyosiy madaniyati darajasi yetakchi ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, davlat va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikni ta'minlashning asosiy sharti sifatida turli siyosiy institutlar yordamida amalga oshiriladigan siyosiy kommunikatsiya alohida o'rin tutadi. Ma'lumki, yangi jamiyatlarni barpo etish hamda siyosiy modernizatsiya jarayonlarining samarasi: 1) fuqarolarning siyosiy faolligini va siyosiy madaniyati darajasini yuksaltirish; 2) mamlakatda ta'lim sifatini, aholi savodxonligi darajasini oshirish va umuman ma'rifatli jamiyatni yaratish; 3) mavjud siyosiy institutlar faoliyati va faolligi orqali namoyon bo'ladi.

O'zbekistonda "Harakatlar strategiyasidan – taraqqiyot strategiyasi sari" tamoyili asosida olib borilayotgan islohotlar jarayonida prezidentning xalq qabulxonalari fuqarolar murojaatlarini ko'rib chiqish hamda jamiyat va davlat o'rtasida o'zaro kommunikatsiyani o'rnatish bo'yicha samarali faoliyat yuritib kelmoqda. Unda barcha davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining xalq bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot qilish, joylardagi fuqarolarning dolzarb muammolarini o'z vaqtida aniqlash va tezkor hal qilish bo'yicha faoliyatini muvofiqlashtirilmoqda va nazorat qilib borilmoqda.

Shuningdek, bugungi kunda xalq qabulxonalari mamlakat fuqarolarining huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlari kafolati sifatida prezident vakolatlarini amalga oshirishda barcha hokimiyat bo'g'inlarining o'zaro muvofiqlashtirilgan o'zaro aloqalarini ta'minlashning samarali va kuchli vositasiga aylandi. Aytish joizki, davlat organlari va aholi o'rtasida samarali strategik kommunikatsiya kanallarining mavjudligi demokratik huquqiy davlatning muhim ko'rsatgichi hamda davlat va jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim shartidir.

Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzurida Jamoatchilik palatasi tashkil etilganligini ham alohida ta'kidlash lozim. Ushbu tashabbus O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev boshchiligidagi jamiyat taraqqiyotini yangi bosqichga ko'tarish, mamlakatni dunyoga ochish, boshqaruvning demokratik tizimlarini joriy etishda fuqarolik jamiyati ishtirokini oshirish, jamoatchilik nazoratini ta'minlash borasida olg'a tashlangan yana bir muhim qadamdir.

Jamoatchilik palatasi faoliyatining eng muhim yo‘nalishlaridan biri O‘zbekiston Respublikasini har tomonlama rivojlanish maqsadida davlat, fuqarolar va fuqarolik jamiyati institutlari o‘rtasidagi samarali muloqotni yo‘lga qo‘yishdan; meyoriy hujjatlar tayyorlashda ishtirok etish, xususan, meyoriy-huquqiy hujjatlarning ijtimoiy ekspertizasini o‘tkazish; jamoatchilik nazoratining jumladan, jamoatchilik monitoringini samarali tizimini shakllantirishdan iboratdir. Buni iste‘molchilar huquqini himoya qilish sohasidagi samarali siyosatning asosiy tarkibiy qismidir.

Istiqbolda esa ushbu tizimni yanada rivojlantirish, uning institusional va tashkiliy-huquqiy asoslarini mustahkamlash zarurati mavjud. Ushbu platforma orqali tom ma‘nodagi jamiyatimizda siyosiy kommunikatsiya va konstruktiv muloqotni yo‘lga qo‘yish – barqaror taraqqiyotimizga asos bo‘lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. “Темур Тузуклари”. Мулку мамлакат, сипоҳу раият аҳволидан хабардор ва огоҳ бўлиб туриш тузуки. <http://www.temurtuzuklari.uz/>
2. “Темур Тузуклари”. Вазирни танлаш тузуки. <http://www.temurtuzuklari.uz/>
3. “Жисмоний ва юридик шахсларнинг муружаатлари билан ишлаш тизимини тубдан такомиллаштиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. 2016 йил 28 декабрь., www.Uza.uz – Ўзбекистон миллий ахборот агентлиги.
4. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга кураимиз. 2016 й. 14 декабрь. www.Uza.uz – Ўзбекистон миллий ахборот агентлиги.
5. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси // <https://constitution.uz/uz/clause/index>
6. Саидов С.Ш. Тенденци гражданского общества в Узбекистане: некоторые взгляды на создание общественной палаты // Alma Mater, 2021. № 02. -С. 117.